

HEARING

08-12-09

*Uppföljningsdag på Moraparken av
resultaten på Demokratidagen 08-10-23*

Deltagare

Mora Ungdomsråd (MUR)

Rudina Muliqi
David Fernström
Rebecca Fredriksson
Petra Hårdén
Viktoria Sverre

Utmelandsskolan

Anton Lundqvist
Lars Wikberg

Morkarlbyhöjden

Alice Grudd
Matilda Melin
Viktoria Stärner
Hillevi Brottare
Linn Larsson

Strandens skola

Sara Williams
Emma Holmberg

S:t Mikaelsskolan

Carl Andersson
Malin Norell
Dominika Gustafsson

Vuxna

Stefan Linde, Skolchef
Lars Ericsson, Fritidschef
Eva Larsson, Miljösamordnare
Niklas Sjödin, Miljökontoret
Gunnar Nilsson Ordf. Miljönämnd
David Örnberg, Vänsterpartiet
Lisen Vogt, Lärare
Peter Helander, Ordf. kommunstyrelsen
Sven-Anders (Sassen) Söderberg
Bernd Janusch, Kulturchef
Owe Hållmarker, Kanslichef

Mona Sandberg, Koordinator
Åke Nyström, Ungdomssamordnare
Desirée Gustafsson, Assistent

Idag konfererar:

Mora Ungdomsråd

Evertsberg

I Mora kommun har man beslutat att ge barn och ungdomar en kanal för reellt inflytande. Kommunen genomför årligen en Demokratidag där elever från kommunens samtliga skolor får möjlighet att diskutera och komma med förslag på hur man vill att olika ungdomsfrågor ska behandlas och på kommunens utveckling i stort, förslag som sedan behandlas i kommunens nämnder och ligger till grund för beslut.

Demokratidagen är ett forum för barn och ungdomar i åldern 9-19 år där viktiga frågor diskuteras tillsammans med politiker och tjänstemän. Den metod som används då är en "turboversion" av Framtidsverkstad som innehåller en kritikfas, en visionsfas och en fas där handlingsplaner diskuteras fram.

Eva Larsson är kommunens miljösamordnare. Hon inledde dagens Hearing med att berätta om vad som redan finns, och vad som är på gång i kommunens miljöarbete. Hon berättade också att rapporten från Demokratidagen redan finns med som ett viktigt underlag i det framtida miljöarbetet

Efter Demokratidagen genomförs en Hearing, ibland två stycken med en tids mellanrum. Då samlas en mindre grupp, cirka 35 ungdomar och vuxna, att jämföra med Demokratidagens över 100 ungdomar. Under en Hearing tränger deltagarna djupare in i ett antal aktuella frågor. Några har sitt ursprung i den senaste Demokratidagen, andra är rena beställningsverk från politiker som vill ha ungdomars synpunkter för en allsidig belysning innan beslut ska tas.

Den 9 december samlades 30 ungdomar och vuxna på Moraparken för att återigen genomföra en Hearing och fördjupa sig i vad som sades på Demokratidagen i oktober 2008.

Kommunalrådet Peter Helander och Skolchefen Stefan Linde är två viktiga kuggar i kommunens arbete för ungas delaktighet och inflytande.

Här sitter de tillsammans med några av de ungdomar som var med under dagen. Samtalet handlar om mat, och en av frågorna är om det går att få mer ekologisk skolmat?

Metodiken för dagen var även denna gång deltagardemokratisk under ledning av Mona Sandberg. Ett antal ”pluppar” (små runda klistermärken) per deltagare fördelades så att man själv kunde ta ställning till och prioritera vad som kändes viktigast att prata om. De manliga deltagarna fick röda och de kvinnliga blå, och på så sätt kunde man efteråt se eventuella skillnader i hur ämnena prioriterats. När denna procedur var klar ordnade deltagarna upp sig i grupper efter intresse och sökte upp lämpliga platser för fortsatta samtal.

Mona Sandberg är en rutinerad processledare. Här instruerar hon deltagarna om metodiken och om dagens innehåll.

De fyra viktigaste frågeställningarna som samtalen handlade om var:

- Mat, livsmedel
- Trafik, kommunikationer
- Energi; effektivisering, bygga och renovera smart
- Cykla, cykelbanor runt Siljan

Under Miljötinget fanns en workshop där ungdomarna hade möjlighet att skapa miljöprojekt i sin kommun. Deltagarna från Mora arbetade fram två ”Solrosprojekt” och dessa fanns också med som samtalsämnen under dagen.

Miljötinget är Nordens största miljökonferens för ungdomar. Bakom evenemanget, som är politiskt och religiöst obundet, står Region Dalarna, Region Gävleborg, Landstinget Gävleborg, samt en värdkommun som är olika år från år. Samtliga elever i Gävleborg och Dalarna, från årskurs nio och gymnasiet, ges möjlighet att delta. Miljötinget engagerar varje år 350 ungdomar för att öka intresset och engagemanget för miljö- och samhällsfrågor. 2008 var Mora värdkommun.

Det är ett evenemang som vill prova på nya sätt att nå ut med information och kunskap. Programmet består av seminarier, intressanta föreläsningar, workshops, praktiska övningar, aktiviteter som främjar nätverksskapande, samt underhållning av hög kvalitet. Syftet är att skapa en mötesplats där ungdomar behandlar sina frågor på sitt eget och därigenom samtida sätt.

Stommen till Miljötinget är Programrådet som består av 25 ungdomar. Det är deltagare från tidigare års ting som planerar, marknadsför och genomför. De senaste åren har anmälningarna varit fler än antalet platser till såväl Programråd som själva Miljötinget.

För information och dokumentation från tidigare ting, besök Miljötingets hemsida: www.miljotinget.se

Att ”pluppa” är en viktig del i processen för att vaska fram de frågor som är hetast för dagen att samtala kring. De manliga deltagarna fick röda och de kvinnliga blå. Här är det Lars och Anton som gör sina prioriteringar.

En samling av förväntansfulla ungdomar, tjänstemän och politiker inför de stundande samtalen. För vissa, både vuxna och ungdomar, är det första gången man är med på något liknande. En gemensam förväntning på dagen är att det ska bli konkreta resultat av diskussionerna.

I varje grupp fanns en sekreterare som noterade vad man kommit fram till och dessa noteringar överlämnades vid avslutningen till Mona och Åke. Nästa steg i processen är att sammanställa alla synpunkter i ett dokument. Det ska därefter tillställas kommunstyrelsen, Mora Ungdomsråd och de nämnder som berörs. Och slutligen - förhoppningsvis - göra avtryck i framtida kommunala beslut.

Mora i april 2008

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Åke Nyström', written in a cursive style.

Åke Nyström
Ungdomssamordnare

SAMTALSPROTOKOLL

Samtalsprotokoll

Kollektivtrafik

Deltagare: Petra, Rudina, Dominica, Viktoria, Carl, David

Vad: Förbättra kollektivtrafiken i Mora, både centralt och ute i småbyarna.

Hur: Att kommunen skickar ut enkäter i småbyarna och frågar hur många som är i behov av bra kollektivtrafik, samåka med minibussar, nyttja färdtjänstbussarna.

Vem/vilka: Kommunen är de som får se för- nackdelar med att använda färdtjänstbussarna.

När: Inom en snar framtid.

Dominika från gymnasiet har något att påpeka för Lisen, lärare och aktiv på olika sätt i miljöfrågorna.

Energi, energieffektivt byggande

Deltagare: Bernd, Eva, Sassen

Vad: Vi har ”tappat” gammal kunskap vid byggnationer, värmer större ytor än vi behöver. Mer förnybar energi.

Hur: Tänka till vid planering och byggande av gemensamma utrymmen och anläggningar. Mer flexibel användning av kommunala lokaler. Ta vara på naturliga variationer i landskapet. Inför lokala byggregler för energi förbrukning.

Vem/vilka: Byggnadsnämnd, teknisk nämnd och respektive förvaltning.

När: Snarast möjligt.

Stor träningslokal, miljövänlig spelhall.

Deltagare: Lars E, David, Eva, Sassen, Anton, Lars W.

Vad: En hall som alla, inklusive Vasasloppet kan nyttja.

Hur: Lägga fram ett bra koncept + en bra förstudie.

Vem/vilka: Ett projekt under lågkonjunktur till lägre kostnad, av kommun och föreningar.

När: starta utredning nu, byggstart 2010-2011.

Desirée är en viktig resurs i arbetet med ungdomsdemokratin. Hon gör enorma insatser i det tysta för att verksamheten ska fortsätta den positiva utvecklingen.

Mat

Deltagare: Lisen, Stefan, Peter, Alice, Matilda, Viktoria, Malin, Hillevi, Linn, Sara, Emma.

Vad: Matråd. Kunskap om varför man ska köpa ekologisk mat. Fler alternativ – nyttigare – variation. Inga konserveringsmedel – ”gifter”. Tänk inte bara på priset. Kortare transporter – närproducerat. Mer näringsriktig mat. Viktig för allt. Upphandling – vad vill ungdomarna. Hur ska vi tänka/agera. Media – kroppsideal. Säsongsbunden mat – ekonomi. Satsa på hemkunskapen. Göra egen sylt m.m. Vid upphandling måste det finnas 2 konkurrerande företag. Hur nyttjar vi all åkermark som ligger i träda? Hur kan vi ”hjälpa” de som odlar? Får kommunen äga djur?

Hur: Matråd. Eldsjälar. Föräldraråd. Hemkunskapen/skolköket. Skolcafeterian – gå ihop med kommunens inköp. Föra in nya idéer i den mat som vi redan har. Fråga. Vem äger frågan? Möten med kostchef-matpersonal-lärare-elever. Carola träffar skol- och kostchef.

Vem/vilka: Matråd, engagerade elever och matpersonal. Matråden träffas. Elever behöver tid.

När:

Miljö i media

Deltagare: Viktoria, Lars, Peter, Viktoria, Petra, Dominika, Matilda, Linn, Hillevi.

Vad:

Hur: Text och bildmedia på Internet – typ blogg. Dagens miljötips på sista sidan i Mora tidning. Varierad information. Små lätta saker – ”kompostera hemma”.

Vem/vilka:

När:

Här är det cykelbanor och cykelleder runt Siljan som är på tapeten. Som det verkar har David något väldigt intressant att lyfta fram.

Cykelbanor – Cykla runt Siljan

Deltagare: Owe, Niklas, Lars E, David, Lars W, Anton, Gunnar.

Vad: Om säkra vägar finns så stimuleras vi. Föräldrar kan känna sig säkrare.

Turism: Siljansleden finns – kartor saknar vi kontrollen på. Kartor måste köpas av turister. Kanske lite dåligt märkt idag.

Jobb/skola: Cykelvägarna i Mora bör förbättras. De bör ses över. Nya stråk ska till.

Hur: **Turism:** Kartor på nätet + nya kartor i pappersform. Olika kategorier av banor ska finnas, korta/långa/racer/MTB/svåra/lätta.

Jobb/skola: Stråkinventering – börja åtgärda de med frekventa cykelbanorna. Plogning OK på cykelvägar. Reklam för cykling. Försvåra för bilism. Lös flaskhalsar. Fler tjänstecyklar. Cykelställ – fler och bättre. Driver på företagen. Lotterier. Kör föräldrarna barnen i överkant?

Vem/vilka: Tekniska/vägverket. De yngre kan gå före, få de äldre att tänka till.

När: Snarast, pengar ska in i budgeten.

Beteendeförändringar, åka mindre bil.

Deltagare: David, Carl, Niklas, Lisen, Alice, David.

Vad: Förändra beteendet i Mora, förbättra ett miljöbeteende.

Hur: Attraktivare bussar, nolntaxa för bussar. Känna att man gör en bra gärning när man är klimatsmart. Börja i skolan. Det gäller att vänta en generation. Samla ungdomar/vuxna.

Vem/vilka: Börja med barnen. Samla engagemang.

När:

Antalet deltagare i de olika samtalsgrupperna varierade stort. I en av de mindre grupperna diskuterades hur man kan spara energi i butiker och offentliga byggnader. Det var ett av "solrosprojekten" från Miljötinget.

Hållbar mänsklig utveckling

Deltagare: Lars, Stefan

Vad: Hur forma dygnet för att passa den enskilda individen, ett samhälle anpassat till ett aktivt meningsfullt liv.

Hur: Diskutera mer för framtid än arv.

Vem/vilka: Alla, på alla nivåer.

När: Börja nu!

Spara energi i butiker/offentliga byggnader (Solrosprojekt)

Deltagare: Anton, Sassen, Emma, Eva

Vad: Sänka energianvändning för belysning i butiker. Glasa in gågatan. Låsbar inglasning av gågatan, använd den färdiga skissen.

Hur: Prata med butiksägare, butikschefer. Lyfta fram den ekonomiska aspekten också. Visa goda exempel och jämförelser från andra ställen. Göra elförbrukningen synbar genom mätare.

Vem/vilka: Mora köpstad - Maria Engvall. Mora kommun - Eva Larsson.

När: Nu på en gång, helst igår.

Håll inte käften-gör nåt! (Solrosprojekt om åtgärder på gymnasieskolan)

Deltagare: Dominica, Petra, David, Owe, Carl, Viktoria S, Malin.

Vad:

Cafeterian: Ekologiskt kaffe – byt nu! Mer öppettider. Mer utbud på mackor och fler. Mer frukt – mindre godis. Mindre läsk – mer vattensorter.

Skolmat: Bra mat = Glada elever och personal. Framtidstänk angående mat i skolan. Mat som är bra. Bra grundmat. Mer variation på skolmaten och bättre. ”Dyrare ” mat. Glad och bättre miljö i matsalen. Innehållsförteckning på sås – sallad - röror m.m. Otydliga uppdrag. Ekologisk mat är inte dyrare.

Energi: Släck ner skolan på helgerna, spar energi. Rörelsesensorer. Lågenergilampor.

Sopsortering: Bättre sortering i skolan. Cafeterian (Symboliskt), S:t Mikael = ingen sortering i korridorerna.

Hur:

Cafeterian: Möte med ansvarig.

Skolmat: Små steg till bättre. Mer variation. Utnyttja er kompetens. Bra bemötande.

Energi:

Sopsortering: Lag på sopsortering.

Vem/vilka:

Cafeterian:

Skolmat:

Energi: El-programmet, Använda resurser på skolan.

Sopsortering:

När:

Cafeterian: Ekologiskt kaffe – byt nu!

Skolmat:

Energi: Lågenergilampor - på en gång!

Sopsortering: